

ĮTRAUKIOS MOKYMOŠI KULTŪROS KLASĖJE KŪRIMAS IR STIPRINIMAS

Šiuolaikinėje mokykloje vis dažniau susiduriama su poreikiu kurti įtraukią, atvirą ir bendradarbiavimu grįstą mokymosi aplinką. Tai tampa ypač svarbu klasėse, kuriose mokiniai susiduria su iššūkiais priimant skirtumus, bendradarbiaujant ar formuojant bendruomeniškumo jausmą. Atliepdama šiuos iššūkius, „Tūkstantmečio mokyklų“ (TŪM) programa Kovo 5d. ir 27 d. Vilniuje, organizavo visos dienos dirbtuves pedagogams, kurių tikslas – stiprinti įtraukios mokymosi kultūros kūrimą klasėje.

Remiantis asociacijos „Kūrybinės jungtys“ patirtimi ir Universalaus dizaino mokymuisi principais, mokymų metu buvo siekiama padėti mokytojams praktiškai įsigilinti į tai, kokie metodai ir strategijos gali padėti klasę paversti atvira, empatiška ir atsparia bendruomene. Atsižvelgiant į mokymų metu išryškėjusias įžvalgas ir praktinius pavyzdžius, šio teksto pabaigoje pateikiamos rekomendacijos, galinčios padėti mokykloms ir pedagogams nuosekliau kurti įtraukią mokymosi kultūrą.

Universalaus dizaino prieiga ir įtrauktis

Įtrauktis švietime reiškia sistemą, kurioje kiekvienam asmeniui – nepriklausomai nuo sveikatos būklės, socialinės, kultūrinės ar ekonominės padėties – sudaromos lygios galimybės realizuoti savo potencialą ir siekti aukščiausio išsilavinimo. Tokia sistema ne tik stiprina socialinį teisingumą, bet ir prisideda prie žinių bei įgūdžių plėtros ir skatina visos visuomenės augimą. Vienas iš pagrindinių įtraukaus ugdymo tikslų – užtikrinti, kad visi mokiniai galėtų mokytis vietinėse ugdymo įstaigose kartu su bendraamžiais, gaudami tinkamą ir kokybišką ugdymą (Universalaus dizaino gairės, 2023 m.).

Mokiniai – įvairūs ir unikalūs

Mokinių įvairovė klasėje yra natūralus reiškinys. Įtraukaus ugdymo, grįsto Universalaus dizaino mokymuisi (UDM) principais, kontekste ši įvairovė suprantama plačiai – nuo skirtingų mokymosi tempų ar stilių iki įvairių

asmeninių, kultūrinių bei pažintinių ypatybių. Iš pirmo žvilgsnio klasė gali pasirodyti gana vienalytė, tačiau įsižiūrėjus tampa aišku, kad kiekvienas mokinys ar mokinė mokosi skirtingai. Vieni mokosi analizuodami tekstus ar vaizdines priemones, kiti – klausydamiesi, piešdami, diskutuodami ar mąstydami individualiai. Kai kurie susiduria su mokymosi sunkumais, susijusiais su negalia ar kitais individualiais poreikiais, o tai skatina ieškoti įvairių mokymosi būdų.

Vadinasi, „vidutinio mokinio“ samprata – tėra supaprastinta prielaida, kuri neatspindi tikrosios klasės įvairovės. UDM požiūriu, mokytojas turėtų skatinti kiekvieną mokinį pasirinkti labiausiai tinkantį mokymosi būdą, taip sudarydamas galimybes mokytis efektyviai ir prasmingai.

Mokiniai – besimokantys ekspertai

UDM paradigma svarbu ne tik ką mokiniai išmoksta, bet ir kaip jie mokosi. Todėl mokytojo vaidmuo apima ne tik žinių perteikimą, bet ir aktyvaus, savarankiško, atsakomybės už mokymąsi reikalaujančio proceso skatinimą. Mokiniai čia laikomi besimokančiais ekspertais – aktyviais dalyviais, gebančiais vertinti savo pažangą, pasirinkti mokymosi strategijas ir dalyvauti problemų sprendime. Bendradarbiavimas su bendraamžiais tampa vienu svarbiausių mokinių įsitraukimo šaltinių – jis stiprina pasitikėjimą savimi, savivertę ir kognityvinius gebėjimus, kartu ugdydamas bendruomeniškumo jausmą.

Kultūrinis jautrumas – neatsiejama įtraukimo dalis

Universalaus dizaino mokymuisi principai įgauna dar didesnę reikšmę, kai yra derinami su kultūriškai jautraus mokymo (angl. Culturally Responsive Teaching) principais. Šie požiūriai remiasi suvokimu, kad mokymosi sėkmė priklauso ne vien nuo individualių gebėjimų, bet ir nuo kultūrinio konteksto. Pasak Ladson-Billings (1994), kultūrinė tapatybė yra neatskiriama mokymosi dalis – ją ignoruoti reiškia atimti iš mokinio galimybę mokytis lygiateisiškai.

Šiuolaikinės klasės vis dažniau yra kultūriškai įvairios. Mokiniai atsineša skirtingas patirtis, vertybes ir mokymosi stilius. Kaip pastebi Chita-Tegmark ir

bendraautorai (2012), sėkmingas mokymasis reikalauja gebėjimo išeiti už vienos kultūros mąstymo ribų. Šie skirtumai nėra kliūtys – priešingai, jie yra paskata taikyti lankstesnes, įvairesnes strategijas, kurios padeda kiekvienam mokiniui pasiekti savo potencialą.

UDM metodas padeda kurti įtraukią mokymosi aplinką, siūlydamas įvairius informacijos pateikimo, mokinių įsitraukimo ir žinių demonstravimo būdus. Derinamas su kultūriškai jautriu požiūriu, kuris vertina ir įtraukia mokinių patirtis, šis metodas tampa galingu įrankiu formuojant teisingą ir atliepiančią ugdymo aplinką.

Būtent šios sąsajos buvo ieškomos dirbtuvių su mokytojais metu. Dalyviai buvo kviečiami atsakyti į klausimus: „Su kokiomis sudėtingomis situacijomis susiduriu, bandydama(s) į ugdymo procesą įtraukti visą klasę?“ ir „Kaip tame jaučiuosi?“

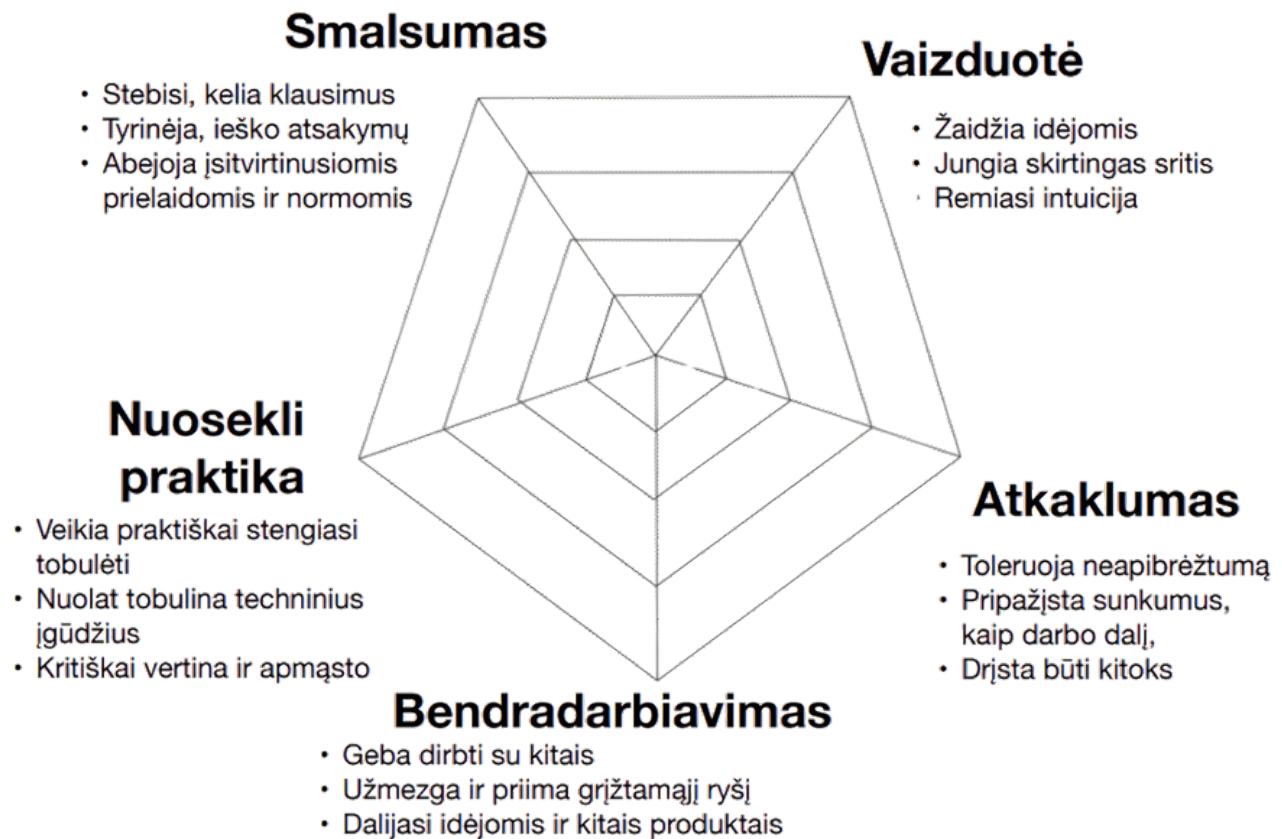
Atsakydami į šiuos klausimus, mokytojai dažniausiai minėjo situacijas, kuomet kai kuriems mokiniams tampa sunku išlaikyti dėmesį ar susikaupti, o tai kelia iššūkių visos klasės ugdymo procesui.

Kūrybinių jungčių komandos tikslas buvo padėti mokytojams įgyvendinti mokymosi procesą, kuris stiprina kūrybiškumą, kritinį mąstymą, žinių pritaikomumą ir išliekamumą. Taip pat siekta skatinti dialogą ir bendradarbiavimą, kurti pasitikėjimu grįstus santykius bei stiprinti bendruomeninius ryšius mokykloje.

Kaip kuriama įtrauki mokymosi kultūra?

Rekomenduojama skirti kryptingą dėmesį vaikų pažinimui ir jų balso įsiklausymui nuo pat ugdymo proceso pradžios – tai leidžia kurti nuoširdų ryšį, stiprina įsitraukimą ir padeda formuoti visai klasei aktualią, bendrą pamokos temą. Tik leidus mokiniams tapti tikraisiais proceso šeimininkais, galima užtikrinti jų motyvaciją ir prasmingą dalyvavimą, o sutarta bendra kryptis tampa pagrindu integruoti įvairių dalykų turinį į vieningą kūrybinį procesą.

Penkių kūrybinio mąstymo įpročių schema padeda suprasti kūrybingumą, atpažinti stiprybes ir kryptis augimui.

Asociacijos „Kūrybinės jungtys“ parengta pagal Ellen Spencer, Bill Lucas, Guy Claxton, *Progression in Creativity: developing new tools of assessment*, 2012.

Ką suteikia kūrybiniai procesai mokymesi?

- Galimybę išreikšti save ir patirti autentiškumą.
- Ryšių stiprinimą, bendradarbiavimą.
- Gilesnį temos supratimą.
- Praktinį veikimą, kuris įtraukia jausmus, nuostatas ir asociacijas – tai sustiprina mokymąsi.

Kaip kuriama įtrauki mokymosi kultūra?

Rekomenduojama nuo pat pamokos pradžios kartu su mokiniais formuluoti jiems aktualią temą bei susitarti dėl bendrų darbo taisyklių – tai ne tik stiprina vaikų įsitraukimą, bet ir padeda kurti saugią, aiškią ir konstruktyvią darbo aplinką. Bendrų susitarimų kūrimas ir nuoseklus jų laikymasis, įtraukiant ir žaidybinius elementus ar tėvų paramą, skatina atsakomybę, pagarbą vieni kitiems bei leidžia vaikams patirti aiškų ryšį tarp elgesio ir bendro rezultato.

Įtraukianti mokymosi erdvė

Dažniausiai pasitaikantys iššūkiai apima:

- mokiniai nepažįsta vieni kitų, todėl jaučiasi nesaugiai ir sunkiai įsitraukia į mokymosi procesą;
- klasės susiskaldymas, pasiskirstymas į tarpusavyje konkuruojančias ar konfliktuojančias grupes, patyčios, sudėtinga tarpusavio santykių dinamika;

- bendros mokymosi kultūros nesilaikymas arba jos nesuvokimas;
- moksleivių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, integracijos į klasės veiklas iššūkiai.

Rekomenduojama kurti aiškią, tačiau kūrybiškai pritaikomą pamokos struktūrą – įvadas, pagrindinė dalis ir refleksija – nes ji padeda mokiniams geriau suprasti proceso eigą ir lengviau įsitraukti. Įvadinėje dalyje svarbu ne tik suintriguoti, bet ir užmegzti lygiavertį ryšį su vaikais, pasitelkiant vizualinius ar žaidybinius metodus, kurie padeda kalbėti net ir uždaresniems mokiniams. Refleksija turėtų tapti neatsiejama proceso dalimi – tai erdvė įvardyti patirtis, įžvalgas ir stiprinti bendrą mokymosi kultūrą, net jei ją tenka integruoti kito susitikimo pradžioje.

Sėkmingo ir įtraukiančio mokymosi pagrindas – nuoširdus įsiklausymas į mokinių balsą ir kartu su jais išsiginčijanti, jiems aktuali tema. Kai mokiniai jaučiasi girdimi, jų motyvacija ir atsakomybė už procesą ženkliai išauga. Toliau svarbu susitarti dėl bendrų darbo taisyklių, prie jų nuolat grįžti. Tokie susitarimai padeda kurti saugią ir pagarbią atmosferą, o jų nuoseklus laikymasis – stiprina bendruomeniškumą bei savireguliaciją.

Aiški, bet kūrybiška pamokos struktūra – įvadas, pagrindinė dalis, refleksija – leidžia mokiniams lengviau įsitraukti. Įvadas įtraukia, pagrindinė dalis skatina tyrinėjimą ir kūrybą, o refleksija padeda įvardyti patirtis bei auginti mokymosi kultūrą.

APIBENDRINIMAS

Įtraukią ugdymo aplinką galima kurti nuosekliai taikant šiuos principus kasdienėje praktikoje. Tuomet mokiniai tampa aktyviais, smalsiais ir atsakingais dalyviais, o mokytojai – jautriau reaguojančiais ugdymo proceso partneriais.

UDM taikymas praktikoje - Įtraukios mokymosi kultūros klasėje kūrimas ir stiprinimas

2025 m. kovo 5d. ir 27 d. Vilniuje

Renginį organizavo, įgyvendino bei rekomendacinę ataskaitą parengė „Tūkstantmečio mokyklų“ programų įtraukiojo ir kultūrinio ugdymo ekspertės bei „Kūrybinių jungčių“ komanda

Ieva Stogevičiūtė

Justas Tertelis

Eglė Paulauskienė

Lina Garbenčiūtė

Živilė Etevičiūtė

Nuorodos:

Universalaus dizaino gairės (2023)

<https://tukstantmeciomokyklos.lt/wp-content/uploads/2023/11/Universalaus-dizaino-mokymuisi-gaires.pdf>

Tyrinėjimo menas Vilniuje. Rekomendacijos ugdantiems penktokus (2021)

„UDM taikymas praktikoje – ar tikrai viskas nauja ir taip sudėtinga?“

TŪM

Tūkstantmečio
mokyklų
programa

Finansuoja
Europos Sąjunga
NextGenerationEU

NAUJOS KARTOS
LIETUVA

esfa

EUROPOS
SOCIALINIO
FONDO
AGENTŪRA

ŠVIETIMO,
MOKSLO IR SPORTO
MINISTERIJA